

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

VI. De causis excusantibus à Restitutione, vel omninò, vel ad tempus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

obligatio refarciendi damnum ex culpa merè Civili levi, vel levissimâ, & sine omni culpa Theologicâ illatum.

93. CONCL. VI. Loquendo de obligatione restituendi ex damno in officio dato, nemo tenetur in Foro conscientiae ad reparandum damnum ex culpa duntaxat levi, aut levissima in officio commissa, sed duntaxat ex culpa lata, quæ Theologicè sit gravis & mortalis. Ita Lessius *lib. 2. cap. 7. n. 31.* & alij. Ratio est, quæ supra: nemo enim tenetur in officio suo esse diligentior, doctior, ac prudentior, quàm ejusmodi homines passim esse solent.

94. Infertur proinde, quòd Magistratus, Medicus, Advocatus, Architectus, & hujusmodi Officiales, in Foro conscientiae immunes sint à culpa atque obligatione restituendi, si eam habeant, adhibeantque doctrinam, prudentiam, ac diligentiam, quæ passim alijs ejusmodi officij communis est. Unde si contingat, Advocatum cadere causâ, eò quòd non præstitit, quòd doctissimus & diligentissimus præstitisset, fecit tamen bonâ fide, quòd solent diligentes & docti in similibus præstare, non tenetur ad aliquam Restitutionem. Idem dicendum de Medico, Architecto, Magistratu, & alijs hujusmodi.

95. Excipe tamen, nisi quis ad extraordinariam diligentiam sese obligasset, profitendo se diligentiorum ac peritiorum alijs, & hac ratione eum, qui talem quærebat, ad se pertraxisset. Tunc enim tenetur ex culpa levi, & levissima, secundum quantitatem culpæ: quia eo ipso summa diligentia, saltem implicite, deducta fuit in pactum.

96. Tandem quæ sit obligatio restituendi ex Contractu, v.g. Commodati, Depositici &c. superius (i) in proprio loco dictum est.

Q U Æ S T I O VI.

De causis excusantibus à Restitutione, vel omnino, vel ad tempus.

97. Causas excusantes à Restitutione plures adducunt Doctores, adeò ut Lessius *lib. 2. de just. & jure, cap. 10. n. 1.* post Jo. Medinam enumeret duodecim, Gregorius à Valentinia quindecim, & Reginaldus *lib. 1. cap. 13. n. 250.* sedecim adducat. Earum principiores sunt, quæ sequuntur.

G g g g 2

98. Pri-

Quæ sit obligatio restituendi ob damnum in officio datum?

Corollaria

Limitatio circa profitentes extraordinariam diligentiam.

De obligatione restituendi ex contractu, remissive.

(i) *Tract. 8. Dist. 2. q. 4. per totum.*

Causæ excusantes à Restitutione, variae.

1. Impotentia, seu inopia debitoris.

98. Prima causa excusans à Restitutione, est *Impotentia*, seu inopia debitoris. Hæc ab omnibus Doctoribus admittitur, & ratio clara est: quia ad impossibile nemo tenetur. Unde D. Augustinus, relatus *can. Sires aliena. 14. q. 1.* notanter ait: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dixi, cum restitui potest. Plurimumque enim qui aufert, amittit sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo: nec aliud habet, unde restituat. Huic certè non possumus dicere, Redde, quod abstulisti.* Hæc S. Augustinus.

Per hanc suspenditur, non autem extinguitur obligatio restituendi.

99. Circa quod notandum I. cum communi, per dictam Impotentiam, seu inopiam debitoris, suspendi quidem obligationem restituendi, non autem penitus extingui. Unde excusat non omninò, sed duntaxat ad tempus, quamdiu videlicet durat illa impotentia: nam quando quis est impotens, pro tunc quidem non tenetur, cum restituere non possit; tenebitur tamen postea, si ad pinguiorem fortunam pervenerit, prout habetur *c. Odoardus. de Solution.*

Limitatur in casu extremæ necessitatis.

100. Excipitur tamen is, qui in extrema necessitate quidpiam accepit, atque consumpsit; utputà panem, vel aliud quidpiam ad victum, vitamque conservandam necessarium: talis enim, juxta satis communem Doctorum, non tenetur restituere, etiamsi postmodum perveniat ad pinguiorem fortunam. Ratio est: quia in extrema necessitate sunt omnia communia; ergo accipiens, & consumens alienum in actuali extrema necessitate constitutus, re ipsa alienum non consumpsit, sed id, quod sibi cum altero tunc erat commune: & consequenter eam necessitate transacta, ad nihil tenetur alteri ex Justitia.

Nisi quis alienum ante eam accepisset;

101. Dicitur notanter, *accipiens, & consumens alienum in actuali extrema necessitate.* Nam, si quis alienum accepit ante illam extremam necessitatem, non liberatur ab obligatione, deinceps, postquam devenerit ad pinguiorem fortunam, reddendi æquale: quia ista obligatio ortum habuit ab illa injusta acceptione, quæ per supervenientem extremam necessitatem non est extincta, sed sopita. Scotus *4. dist. 15. q. 2. ad 5.*

Aut res ablata post eam adhuc extaret.

102. Deinde, si res ablata non fuerit consumpta in ipsa necessitate, sed post eam adhuc extet, tenetur quis eam reddere. Unde accipiens equum alterius, ut manus inimicorum evadat, vitamque salvet, cessante hoc periculo tenetur equum restituere: nam ad illam necessitatem sublevandam non fuit necessarius ipsemet equus, sed solum usus ejus; & consequenter, cum res adhuc extet in specie, oportet eam reddere: quia extrema

ne-

necessitas non tribuit jus ad amplius, nisi quantum opus est ad eam superandam. Lessius lib. 2. cap. 16. n. 3. & communis.

103. Notandum II. conformiter Scoto cit. q. 2. §. de quin-
to scilicet &c. paucis hanc materiam subtiliter pertractanti, quem alij communiter sequuntur, quod necessitas non solum extrema, quando, si debitor restituat, fame v. g. periturus est; sed etiam gravis, quando, si restituat, vitam difficulter sustinebit, vel statu suo justè, & non per rapinam, vel usuras, neque per alia media illicita acquisito excidet, facultatem præbeat saltem differendi Restitutionem, aut paulatim & per partes restituendi. Ratio est: quia quilibet rationabiliter (subdit Scotus) debet magis velle, quod vitetur magnum incommodum proximi restituentis, quam modicum incommodum suum, vel nullum in illa modica dilatione restituentis. Hæc ille.

Gravis ne-
cessitas dat
facultatem
differendi
restitutio-
nem.

104. Notandum III. Quod ad propositum nostrum, & conformiter Doctori Subtili loc. cit. duæ passim à Doctoribus ponantur regulæ generales, quas refert Layman lib. 3. tract. 2. cap. 12. num. 1. Prima est: Nemo tenetur restituere cum suo notabiliter majore detrimento, quam sit creditoris commodum. Secunda: Quotiescunque dominus, sive creditor rationabiliter contentus esse debet, ut restitutio differatur, potest differri, quamvis ille invitus sit.

Regulæ
duæ circa
hoc.

105. Cæterum prædicta doctrina, asserens, necessitatem gravem in sensu explicato excusare à Restitutione, quasdam patitur limitationes. Et primò quidem ea intelligenda est, nisi creditor sit in pari necessitate: quia tunc tenebitur quis ei restituere, juxta communiorem sententiam. Ratio est: quia in pari necessitate, & causa, potior est conditio creditoris, quam debitoris: multoque magis melior debet esse conditio innocentis, quam nocentis, si debita ex delicto sunt contracta. Excipiunt quidem nonnulli extremam necessitatem, in qua (inquiunt) melior est conditio possidentis, cum omnia tunc sint communia. Sed de hoc ipso Doctor noster ibidem, & quidam alij non immeritò dubitant, ob rationes allatas; quæ fortius urgent, quando & ipse creditor rem adhuc, saltem civiliter, possidet. (k)

Quid, si cre-
ditor sit in
pari necessi-
tate?

(k) Vide
dicta super-
rius n. 10.
& seqq.

106. Limitatur ulterius data doctrina, dummodò quis statum illum justè, & non per rapinas, vel usuras, neque per alia media illicita acquisiverit. Quia, si quis rapinis, usuris, aut similibus fraudibus ad aliquem honorabilem statum pervenisset, teneretur etiam cum ejus amissione statim restituere. Ratio est: tum quia *fraus & dolus alicui patrocinare non debent*, c. Sedes. & c.

quid, si quis
statum suum
acquisivit
injustè, v. g.
per rapinas,
usuras &c.

Ex tenore, de Rescriptis. Tum quia hoc non est tam statum suum amittere, quam alienum dimittere, & ad suum reverti. Veruntamen hoc ipsum intelligendum est, nisi debitor ille passim habeatur vir probus & honestus, ita ut non possit subito statum suum mutare, nisi de suis fraudibus se infamet: tunc enim sensim posset restituere; quia periculum infamæ excusaret, ne statim teneretur, ut mox dicitur. Siquidem

II. Periculū infamæ, vitæ vel membrorum. 107. Secunda causa excusans à Restitutione, est *Periculum infamæ*, & multò magis *vita*, vel *membrorum*: nam ob tale periculum posse differri Restitutionem, donec ejusmodi periculum cesset, passim tenent Doctores. Ratio est: quia bona ordinis inferioris, non sunt necessariò restituenda cum detrimento bonorum ordinis superioris. Hinc enim communiter docetur, utpote fundatum in ratione naturali, quòd magis diligenda sint bona animæ, quàm corporis; deinde magis bona corporis, quàm famæ; & tandem magis bona famæ, quàm fortunæ, juxta illud Proverb. 22. *Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multa*, cum concordantijs.

Quid, si possit fieri Restitutio per alium?

108. Circa hoc tamen rectè observat D. Thomas 2. 2. *quæst. 62. art. 6. ad 2.* & sequuntur alij, quòd qui non potest per seipsum restituere absque detrimento famæ, vel corporis (v. g. rem clam reponendo in loco debito ac securo. ut ad dominum perveniat) possit autem sic restituere per aliam personam secretam & fidelem, utputà per suum Confessarium, id faciendum esse. Ratio est: quia, si hoc modo poterit fieri Restitutio absque periculo famæ (atque etiam vitæ, & membrorum) ex una parte cessant rationes differendi Restitutionem; ex altera verò parte urget præceptum restituendi, quamprimùm fieri poterit.

Cautela circa hoc servanda.

109. Cæterùm monet Navarrus *cap. 17. Manual. n. 67.* post S. Antoninum. cautè hoc esse practicandum; & consultum fore, quòd per illam personam intermediam petatur syngrapha à creditore, in qua is confiteatur, se accepisse tantam summam per N. pro solutione ejus, quod alius (sine hujus nominis expressione) sibi debebat: eaque schedula postmodum debitori, sive pœnitenti clam reddatur. Ratio hujus cautelæ est: quia, si quis in genere debeat quidpiam restituere, v. g. decem florenos, vel etiam aliquid injustè acquisitum in specie, utputà torquem auream furto sublatam; idque committat personæ intermediæ, quam fidelem existimavit, v. g. Confessario, ad restituendum,

Et quid juris, si alter defraudet?

dum, sed ea defraudet, vel aufugiat, non cessabit obligatio primi debitoris. Lessius cit. cap. 16. dubit. 6. Layman n. 9. & communior aliorum. Nam si res fuit indeterminatè debita, v.g. pecunia decem florenorum, ea, si casu pereat, perit domino suo, qui in proposito est debitor. Quod si verò debeat res quæpiam in specie, quæ fuerat injustè acquisita (secùs, si justè fuisset obtenta, ut purà inventa) tunc intercessit culpa; sicque, qui rem ejusmodi surripuit, tenetur de casu ejus fortuito, eò quòd apud dominum non ita perijisset.

110. Tertia causa excusans à Restitutione, est *Condonatio* III. *Condonatoris*. Hæc, si fiat cum debitis conditionibus, excusat à Restitutione, juxta omnes. Ratio est: quia, cum creditor sit dominus suæ rei, potest is cedere juri suo, illudque debitori remittere, & donare; quo factò expirat obligatio Restitutionis.

111. Dicitur, *Si fiat cum debitis conditionibus*: nam ad hoc ex communi sententia requiruntur sequentes tres conditiones. Prima est, ut hæc remissio, seu Condonatio, sit omninò libera; hoc est, non extorta metu gravi, vel fraude. Secunda, ut is possit condonare. Tertia, ut talis Condonatio non sit à Jure prohibita; sive, quòd Jus non resistat Condonationi.

112. Circa hoc punctum advertit Lugo *disp. 21. de just. & ju. 76. sect. 4. n. 52.* quòd, sicut sufficit remissio creditoris expressa, sic etiam possit ejusdem remissio, & voluntas rationabiliter præsumpta, excusare debitorem à Restitutione, vel saltem à statim facienda. Hinc ibidem n. 53. advertit post Molinam, excusari posse à peccato mortali aliquando domesticos, qui aliqua surripiunt, invito quidem domino quoad modum surripiendi occultè, & sine licentia, non tamen quoad substantiam rei acceptæ: quia, licèt dominus sit invitus circa talem acceptionem, tamen postquam res consumpta est, aliquando non est invitus quoad retentionem.

113. Unde regula generalis colligi potest (subdit idem Lugo) ad excusandos plures pœnitentes à Restitutione, quando scilicet purant, quòd si per se, vel per alios, manifestarent domino suum debitum, ipse liberaliter condonaret, & nollet obligare ad Restitutionem: jam enim datur voluntas præsumpta domini sufficiens, ut retentio non fiat invito domino quoad substantiam rei.

114. Advertit ulterius citatus Author n. 54. communem sententiam esse, quæ dicit, non esse Furtum grave, quando

ali-

aliquis accipit rem non petitam, quam si petisset, dominus dedisset. Quod alij extendunt etiam ad eum casum, quando domino displicet modus ille accipiendi sine licentia, dum tamen non displiceat substantia; pro quo utroque asserto plures ab ipso allegantur Doctores. Veruntamen hi passim notant, allatam doctrinam non habere locum, quando dominus non concederet rem ad illum usum: ut si dominus concederet quidem aliquid libenter ad comedendum, tu autem accipias ad vendendum, ad quod dominus etiam rogatus non concederet.

IV. Si res restituenda, sit creditori nocitura.

115. Quarta causa excusans à Restitutione, est, *Si res restituenda, sit creditori nocitura.* Tunc enim ejus Restitutionem esse differendam ex motivo Charitatis, nec statim fieri debere, donec periculum talis nocimenti cessaverit, fatentur omnes Doctores. Solet hoc vulgari exemplo declarari: Si quis v. g. apud alterum arma, vel gladium suum deposuit, & postmodum factus insanus eadem repetit, ut aliquem occidat, vel lædat; in tali casu Depositarius non tenetur mox gladium restituere, sed oportet ejus Restitutionem differre.

V. Præscriptio.

(1) *Ut dicitur in Tract.*

7. *Dist. 6. n.*

5. *& seqq.*

VI. Compensatio.

penlatio.

116. Quinta causa est *Præscriptio.* Hæc enim, postquam bona fide, ac tempore à legibus definito, aliisque debitis concurrentibus conditionibus jam absoluta est, non solum in Foro externo, sed etiam in Foro conscientie vim habet excusandi debitorem à Restitutione; adeò, ut licet postmodum certò constet, rem fuisse alterius, eam amplius restituere non teneatur. (1)

117. Sexta causa excusans à Restitutione, est *Compensatio*: si videlicet quis abtulit quidpiam ab eo, qui tantundem sibi tenebatur solvere. Veruntamen sciendum, quod hujusmodi occulta Compensatio in Foro conscientie non sit licita, nisi concurrentibus sequentibus conditionibus.

Conditio- nes ad occultam compensationem, ut sit licita, requisitæ.

118. I. Ut debitum sit certum; id est, ut moraliter constet, rem esse tuam, aut tibi ex Justitia deberi: nam in dubio melior est conditio possidentis, sicque non licet mediante occultâ Compensatione alterum privare suâ possessione. Insuper non licet uti occultâ Compensatione, si res illa non est debita ex Justitia, sed solum ex gratitudine: nam hæc non inducit strictè & propriè dictum debitum. II. Ut non possis rem illam aliâ ratione recuperare, vel saltem non absque notabili molestia, aut expensis, vel amissione favoris aut benevolentie, sive jacturâ honoris: ut si debitum quidem sit certum, sed tibi desint probatio-

bationes; tunc enim locus erit occultæ Compensationi. III. Ut non fiat Compensatio in re alterius, sed in re ipsius debitoris: nam Compensatio non aliunde, sed ex bonis debitoris fieri debet; alioquin tertius injustè gravaretur. IV. Ut in Compensatione non plus accipiatur, quàm debetur: alioquin excessus ille foret contra Justitiam, sicque in conscientia restituendus. V. Ut absit periculum scandali, ne videlicet Compensatio alicui imputetur tanquam Furtum; item, ut absit periculum infamiæ, ne talis deprehensus tanquam fur habeatur, & puniatur; nam Judices solent tales Compensationes punire ut furta, præsertim si debitum non possit liquidò probari. Bonacina tom. 2. disp. 1. de Restit. quaest. ult. punct. 2. num. 10. & seqq. Lessius lib. 2. cap. 12. n. 57. & alij.

119. Septima causa à quibusdam assignatur *cessio bonorum*, VI. Cessio bonorum, & quid juris hæc tribuat?
qua debitor ea relinquit creditoribus. Veruntamen rectè inter alios notat Navarrus cap. 17. Manual. n. 86. quòd, quamvis Cessio bonorum in Foro externo excuset quoad debita ex contractibus orta, ne debitor propter ea possit conjici in carcerem, arg. L. 1. C. Qui bonis cedere &c. & quoad nonnullos alios effectus: nihilominus in Foro conscientiae non magis excuset Cessio bonorum, quàm necessitas sine Cessione excusaret. Unde post Cessionem sunt cedenti suæ artis instrumenta, & aliqua ad vitium judicio boni viri necessaria relinquenda, l. Qui bonis. ff. de Cessione bonorum: quæ tamen etiam sine Cessione retineri possunt, cum nemo pro facienda Restitutione teneatur se spoliare necessitatis vitæ, ita ut mendicare cogatur.

120. Præter has principales causas, quæ excusant ab obligatione Restitutionis, vel omninò, vel ad tempus, dum constat, certam alioquin adesse obligationem restituendi: dantur variæ aliæ, quæ in tantum excusant, quatenus vel non constat, hic & nunc adesse obligationem restituendi; ut fit, quando ignoratur, vel rationabiliter dubitatur, num res, quam quis possidet, sit aliena, nec ne. Vel quia ob varias circumstantias fit, quòd reverà obligatio restituendi hic & nunc non incurrat: ut, si quis accipiat alienum in extrema necessitate, vel si quis inferat damnum hostibus, ex eisdemque prædam agat in bello justo, & alia hujusmodi plura, quæ ex proprijs locis erunt desumenda. Itaque loquendo solùm de prioribus,

121. Octava causa excusans à Restitutione, est Ignorantia, VIII. Ignorantia, quòd res sit aliena. Nam raris sit aliena.

Hhh

lis ignorantia excusat à peccato; ergo etiam à Restitutione.
Porro, quantum ad propositum,

Et hæc alia
facti, alia
juris.

122. *Ignorantia probabilis, vel invincibilis, facti* est illa, qua quis probabiliter, vel ex errore invincibili existimat, rem esse suam, quæ reverà non est sua: prout fieret, si quis bonâ fide rem alienam per hæreditatem acquisivit. *Ignorantia juris* est, qua ignoratur, quid sit juris: quando v.g. jus est obscurum, & controversum de aliquo contractu, num sit licitus, nec ne; vel quando quis contulit viros doctos super obligatione restituendi, qui respondent nullam adesse obligationem, cum tamen reverà à parte rei subsit, tunc enim sequens eorum responsum ignorantia juris laboraret.

IX Dubiũ,
& quando?

123. Nona causa excusans à Restitutione, est *Dubium*, quod possidens post adhibitam sufficientem diligentiam in investigando, num res sit sua vel alterius, adhuc habet: siquidem in dubio melior est conditio possidentis, juxta *Reg. 65. Juris in 6.* Proinde talis vi hujus rationis licitè potest retinere rem, quamdiu dubitat, num res illa sit sua, vel alterius. Et hoc ipsum extendere oportet ad dubium circa injuriam Damnationem subortum: unde *Lessius lib. 2. cap. 13. num. 38.* asserit, communem fermè Doctorum sententiam esse, si quis solùm dubitet, an causa damni fuerit, v.g. an alios suo consilio, vel laude efficaciter permoverit ad damnum inferendum, nec ne, talem non teneri ad Restitutionem: cum in dubio melior sit conditio possidentis.

Tacentur
alia,

124. Plures alia causa, veluti excusantes ab obligatione restituendi adducuntur à Doctoribus, ut dictum *num. 97.* sed præmissæ sunt principales: cæteræ verò vel minùs ad praxin conducunt, vel rariùs occurrunt, quas proinde huc adducere non est necesse.

